

**EKSTREMIZM VA TERRORIZMNING JAMIYATGA TAHDIDI,
HAMDA ULAR ORTIDA KELIB CHIQADIGAN MUAMMOLAR HAMDA
ULARNI JAMIYATNI RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.**

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi
Universiteti Magistraturasi tinglovchisi
Maxmudov Oybek Norqilichovich*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ekstremizm va terrorizmning jamiyat barqarorligiga tahdidini nazariy tahlil qilingan va ularning mazmunini ochib berilgan. O'tkazilgan tahlillar asosida ma'lum darajada ekstremizm va terrorizmning bugungi davrda har bir fuqaro, millat, xalqlarga yanada xavf solayotganligi dolzarb muammo sifatida keltirilgan.

Kalit so'zlar: Global tahdidlar, ekstrimizm, diniy ekstrimizm, terrorizm, halqaro terrorizm, diniy-ekstrimistik oqimlar, terrorchilik tashkilotlari, ijtimoiy-xavfli fenomen, statistika, tahlil, xavfsizlik, omillar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoevning BMT Bosh Assambleyasi 2023 yil 20- sentyabr kunidagi 78-sessiyasidagi nutqida "Xalqaro terrorizm va ekstremizmning ildizini boshqa omillar bilan birga, jaholat va murosasizlik tashkil etishi, shu munosabat bilan odamlar, birinchi navbatda, yoshlarning ongu tafakkurini ma'rifat asosida shakllantirish va tarbiyalash eng muhim vazifa ekanini hamda bizning muqaddas dinimizni azaliy qadriyatlarimiz mujassamining ifodasi sifatida behad qadrlaymiz. Biz muqaddas dinimizni zo'ravonlik va qon to'kish bilan bir qatorga qo'yadiganlarni qat'iy qoralaymiz va ular bilan hech qachon murosa qila olmaymiz. Islom dini bizni ezgulik va tinchlikka, asl insoniy fazilatlarni asrab-avaylashga da'vat etadi"¹ deb ta'kidlagan edi. Diniy ekstremizm va terrorizmning o'zini talqin qiladigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasi Din ishlari bo'yicha davlat qo'mitasi O'.Hasanboev²,

"Dunyoda terrorizm tahdidlari, ayniqsa, so'nggi yillarda kuchayib borayotgani ularga qarshi, asosan, kuch ishlatish yo'li bilan kurashish usuli o'zini oqlamayotganidan dalolat beradi hamda diniy ekstremizm va terrorizmning xalqaro miqyosda tobora tus olayotgani, uning tub ildizi qir qilishi o'rniga, aksincha keng tarqalib borayotgani natijasida minglab begunoh insonlarning hayotiga zomin

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Миромонович Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеяси 78-сессиясидаги нутқи. 2023 йил 20 сентябр.

² "Диний экстремизм ва терроризм – жамият тараққиётига таҳдид" Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича давлат қўмитаси Ў.Ҳасанбоев Дилнома,янгиликлар таҳлил танқид ва мулоҳазалар 14.06.2022 йил dilynoma.uz,

bo'lmoqda". Sh.M.Mirziyoev³,

O'zbekiston Respublikasining 2018 yil 30 iyuldagi O'RQ-489-son "Ekstremistik faoliyatga qarshi qurash to'g'risida"gi Qonunining 2- moddasida, Ekstremizm -ijtimoiy-siyosiy vaziyatning beqarorlashtirishga, O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy tuzumini o'zgartirishga, hokimiyatni zo'rlik ishlatib egallashga va uning vakolatlarini o'zlashtirib olishga, milliy, irqiy, etnik va diniy adovat qo'zg'atishga qaratilgan harakatlarning ashaddiy shakllari ifodasidir⁴.

filologiya fanlari bo'yicha professor Dilrabo Kuryazovaning fikricha "Ekstremizm hokimiyatni zo'rlik bilan tortib olish yoki zo'rlik bilan uni ushlab turish, shuningdek, zo'rlik bilan davlatning konstitutsion tuzumini o'zgartirish uchun amalga oshiriladigan kirdikordir va u jamiyat xavfsizligiga zo'rlik bilan aralashish barobarida, shuningdek, yuqorida keltirilgan maqsadlarga erishish yoki unda ishtirok etish uchun noqonuniy ravishda qurollangan guruhlar tashkil etish bo'lib, tomonlarning milliy qonunchiligiga muvofiq ravishda ta'qib etiladi", degan⁵

Ekstremizm mazmuniga ko'ra - diniy va dunyoviy bo'lishi yoki namoyon bo'lishiga ko'ra – hududiy, mintaqaviy, halqaro shakllarga bo'linadi. Ekstremistlar qarashlari juda chuqur ildizlarga ega bo'lib, ular hech qachon chegara bilmagan yoki din, millat, biron bir mamlakat hududini tan olmagan. Dunyoviy ekstremizmning siyosiy, iqtisodiy va mafkuraviy ko'rinishlari mavjud bo'lsa, diniy ekstremizm barcha dinlar doirasida rivojlangan. Ular xristian dinida, katoliklar, protestantlar, provaslavlilar orasida ham mavjud⁶.

Diniy ekstremizm islom olamida ham keng tarqalgan bo'lib, ular qayerda faoliyat ko'rsatmasin, asosiy maqsadi diniy davlatini barpo qilishdir. Bu maqsadga o'zaro nizolar, ixtiloflar keltirib chiqarib qurolli to'qnashuvlar orqali ya'ni qon to'kish, zo'rlik bilan erishishni ko'zlaydilar.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo'mondoni Sh.M.Mirziyoev "Ayni vaqtda dunyoning ba'zi mintaqalarida yuzaga kelgan notinch vaziyat aholi migratsiyasi kuchayishiga, bu esa, o'z navbatida, terrorizm va ekstremizmning tarqalishiga hamda ularning global muammolardan biriga aylanishiga olib kelmoqda. Bunday vaziyatda milliy davlatchiligimiz, mustaqilligimiz, aholimizning tinch va osoyishta hayoti va xavfsizligimizni saqlash biz uchun eng ustuvor vazifaga aylanib bormoqda"deya Oliy Majlisga

³ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Миромонович Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеяси 72-сессиясидаги нутқи

⁴ Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 30 июлдаги ЎРҚ-489-сон "Экстремистик фаолиятга қарши қураш тўғрисида"ги Қонунининг 2- моддаси

⁵ Ekstremizm va terrorizm — havfli illat. Dilnoma,yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar,dilnoma.uz, 07.08.2022 yil Dilrabo Kuryazova.

⁶ Ekstremizm va terrorizm — havfli illat. Dilnoma,yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar,dilnoma.uz, 07.08.2022 yil Dilrabo Kuryazova.

Murojaatnomasida ta'kidlab o'tgan⁷.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev BMT Bosh Assambleyasining 75-sessiyasida o'z nutqida “Islom bu tinchlik totuvlik dinidir. Islom bu terror emas, terrorizm bu diniy terrorizm emas, halqaro terrorizmdir”⁸ deb ta'kidlab o'tgan. Hozirgi davrdagi shakllangan halqaro terrorizm tushunchasida esa davlatlar, halqaro tashkilotlar, siyosiy partiyalarni beqarorlashtirish va halqaro ijtimoiy – siyosiy nufuzga ega bo'lgan alohida siyosiy arboblarni qotil qilishga yo'naltirilgan buzg'unchi siyosiy xususiyati bilan xarakterlanadi. Terrorizm iqtisodiy, siyosiy, diniy, g'oyaviy, milliy, guruhiy va individual shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. Ta'qib qilish, zo'ravonlik, qo'poruvchilik va qotillik terrorizmning har qanday ko'rinishi uchun umumiy xususiyat bo'lib, u gumanizm, demokratiya, adolat tamoyillillariga ziddir. SHuning uchun terrorizm qanday “bayroq” ostida amalga oshirilmasin, mohiyati insoniyatga, jamiyat taraqqiyotiga, ezgulikka qarshi jinoyatdir.

Mamlakatimizda ushbu jinoyiy harakatlarga chek qo'yish va oldini maqsadida, O'zbekiston Respublikasining 2000 yil 15 dekabrda 167-II-son “Terrorizmga qarshi kurashish to'g'risida”gi Qonun qabul qilingan.

Mazkur qonunning maqsadi - terrorizmga qarshi kurash sohasidagi munosabatlarni tartibga solish, asosiy vazifalari - shaxs, jamiyat va davlatning terrorizmdan xavfsizligini ta'minlash, davlatning suverenitetini va hududiy yaxlitligini himoya qilish, fuqarolar tinchligi va milliy totuvlikni saqlashdan iborat.

Ushbu Qonunning 2-moddasi asosiy tushunchalar berilgan,

garovga ushlab turilgan shaxs - qo'lga olingan yoki ushlab turilgan shaxsni ozod etish shartlari sifatida davlat hokimiyati va boshqaruv organlarini, xalqaro tashkilotlarni, shuningdek ayrim shaxslarni biron-bir harakat sodir etishga yoki bunday harakat sodir etishdan tiyilishga majbur qilish maqsadida terrorchilar tomonidan qo'lga olingan yoki ushlab turilgan jismoniy shaxs;

terrorizm - siyosiy, diniy, mafkuraviy va boshqa maqsadlarga erishish uchun shaxsning hayoti, sog'lig'iga xavf tug'diruvchi, mol-mulk va boshqa moddiy ob'ektlarning yo'q qilinishi (shikastlantirilishi) xavfini keltirib chiqaruvchi hamda davlatni, xalqaro tashkilotni, jismoniy yoki yuridik shaxsni biron-bir harakatlari sodir etishga yoki sodir etishdan tiyilishga majbur qilishga, xalqaro munosabatlarni murakkablashtirishga, davlatning suverenitetini, hududiy yaxlitligini buzishga, xavfsizligiga putur etkazishga, qurolli mojarolar chiqarishni ko'zlab ig'vogarliklar qilishga, aholini qo'rqitishga, ijtimoiy-siyosiy vaziyatni beqarorlashtirishga qaratilgan, O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida javobgarlik nazarda tutilgan zo'rlik,

⁷ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Миромонович Мирзиёев, ўзининг Олий Мажлисга 2017 йилги Мурожаатномаси

⁸ Ўзбекистон Республикаси Президентининг БМТ Бош Ассамблеясининг 75- сессиясидаги нутқи. 23 сентябр 2020 йил.

zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish yoki boshqa jinoiy qilmishlar⁹;

Terrorning iqtisodiy manfaatlarini ko'zlovchi, moddiy boyliklarni o'zlashtirishni maqsad qilib olgan ko'rinishlarda, raqib shaxslarni jismoniy yo'q qilish, o'g'irlab ketish, garovga olish, tajovuz bilan qo'rqitib o'z hukmini o'tkazish yoki raqiblar boyliklarini o'zlashtirishda foydalanadi.

Siyosiy maqsadlarni ko'zlagan terrorizm qadimdan mavjuddir. Masalan, O'rta asrlar davrida siyosiy terrorchilik diniy mazmundagi terrorchilik bilan qo'shib ketgan edi. Chunki, o'sha davrlarda hukmdorlar ham diniy hamda dunyoviy hokimiyatni o'yg'unlashtirib boshqarganlar. Islomda Muhammad s.a.v vafotidan keyinga to'rtta halifadan faqatgina Abu Bakr Siddiq o'z ajali bilan vafot etgan. Qolgan halifalar Umar Ibn Xattob, Usmon Ibn Affon va Ali Ibn Abu Toliblar ham siyosiy muholiflari tomonidan terroristik yo'l bilan o'ldirilganligini ko'rish mumkin.

Ma'lumotlarga ko'ra, hozir dunyoda 500 ga yaqin terrorchi tashkilotlari mavjud bo'lib, ularning 80 % islom niqobi ostida faoliyat yuritadi. Ular qatoriga "al-Qoida", "Musulmon-birodarlar", "Hizbut-tahrir", "al-Jihad al-Islomiy", "at-Takfir val-Hijra" (Misr), "Abu Sayyof" (Filippin), "Ozod Achex", "Lashkari jihad" (Indoneziya), "Qurolli islomiy harakat" (Jazoir), vahhobiylar, ABu Nidal guruhi, Qurolli islom guruhi, AUM Sinrikyo, Basklar va ozodlik vatani, Al-Jamoa al-islomiya, HAMAS, Musulmon birodarlari, Harakat al-mujohidiyn, Hizbulloh, "17 noyabr Inqilobiy tashkiloti", "Inqilobiy xalq-ozodlik fronti partiyasi" ("Del Sol" nomi bilan ma'lum), "Inqilobiy xalq kurashi", "Sendero Lyuminoso" ("Yorug' yo'l", shuningdek "Partizanlar-xalq armiyasi"), "Tupak Amaru inqilobiy harakati", "O'zbekiston Islom harakati", "O'zini mudofaa qilish birlashgan kuchlari" kabi tashkilotlarni kiritish mumkin¹⁰.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoev BMT Bosh Assambleyasining 78- sessiyasida "Ekstremizm va terrorizmga qarshi kurash bo'yicha Milliy strategiyamiz doirasida ilgari ekstremizm g'oyalari ta'sirida bo'lgan shaxslarni sog'lom hayotga qayqaytarish va jamiyatga moslashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilayotgani qayd etildi. Besh marta "Mexr" insonparvarlik missiyasi o'tkazildi, uning doirasida 530 nafardan ziyod fuqarolar, avvalo ayollar vabolar Qurolli nizolar xududidan yurtimizga qaytarildi deb ta'kidlab o'tdi¹¹.

Shu o'rinda ushbu statistik ma'lumotlar e'tiborga molik, BMTning inson

⁹ O'zbekiston Respublikasining 2000 yil 15 dekabrda 167-II-son "Terrorizmga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni 2-moddasi

¹⁰ Имом бухорий халқаро илмий тадқиқот маркази директори ўринбосари Бахтиёр Тураев diniy ekstremizm va terrorizm, bukhari.uz

¹¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Миромонович Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясининг 78- сессияси нутқи. Нью-Йорк ш, 2023 йил 19-сентябр

huquqlari bo'yicha Bosh komissari Navi Pilley e'lon qilgan ma'lumotga ko'ra 2012 yilning iyul oyidan boshlab Suriya va Iroqda har oyda 5000 nafar odam o'lmoqda. O'layotganlar orasida qariyalar, ayollar, oilalar, hatto emizikli go'daklar ham bor. Fransiyaning Frans-Press nashri "Syrian Observatory for Human Rights" tashkilotiga tayanib tarqatgan xabariga ko'ra 2011-2015 yillar davomida halok bo'lganlarning soni 230000 ga etgan. Ulardan 69494 tasi tinch aholi vakillari, 11493 tasi bolalar, 7371 tasi ayollardan iborat¹².

Global terrorizm indeksi						
t/r	Mamalakatlari	Indeks	Holat	Vafot etganlar	Jabr ko'rganlar	Moddiy zarar (mln\$)
1	Iroq	9.56	1228	1798	4905	660
2	Pokiston	9.05	910	1468	2459	458
3	Afg'oniston	8.67	364	1293	1882	131
4	Hindiston	8.15	529	402	667	184
5	Yaman	7.30	113	454	415	44
6	Somali	7.24	175	294	493	35
7	Nigeriya	7.24	168	437	614	33
8	Tailand	7.09	173	142	427	59
9	Rossiya	7.07	182	159	431	66
10	Filippin	6.80	125	120	213	53

Dunyo mamlakatlaridagi eng oxirgi terroristik aktlarning oxirgisi etib, Rossiya Federatsiyasining Moskva viloyatidagi "Krokus siti Holl" konsert zalida qurollangan shaxslar fuqarolarga o'q otar qurollardan o't ochdi, natijada 140 ga yaqin inson halok bo'ldi, 150 dan ortiq fuqarolar tan jaroxati olgan hamda konsert zalning ichida yong'in sodir bo'ldi. Konsert zalda umumiy 6200 fuqaro bo'lgan. Mazkur terakt haqida AQShning Rossiyadagi elchixonasi amerikalik fuqarolarni Yevropada, jumladan Rossiya va ayniksa Moskvada rejalashtirilayotgan teraktlar xavfi haqida ooghlantirilgan edi¹³.

3. Terrorizmning paydo bo'lishi sabablariga ko'ra:

a) **irqiy terrorizm** - XX asrning ikkinchi yarmida AQSHda paydo bo'lgan. Mashhur "Ku-kluks-klan" (KKK - oq millatchilar) tashkiloti tomonidan shakllantirilgan.

b) **milliy terrorizm** - odatda faqat bitta davlat hududida uchraydi;

v) **neofashistik terrorizm** - "o'ng" kuchlar siyosatini o'rnatish, bировlar ustidan zo'ravonlik qilish, o'zga mamlakatlarning ichki ishlariga aralashishga

¹² Ўзбекистон Республикаси Дин ишлар қўмитаси директори ўринбосари Ў.Ҳасанбоев "Диний экстремизм ва терроризм - жамият тараккиётига таҳдид" 19.10. 2017 yil, BMTning inson huquqlari bo'yicha Bosh komissari Navi Pilley BMT da so'zlagan ma'ruzasi, 2017 yil.

¹³ Газета .uz нашри. "Москвдаги концерт залида теракт содир этилди, ўнлаб одамлар ҳалок бўлди" 2023 йил 23 март.соат 00.29.

yo'naltirilgan;

g) **fundamental-diniy terrorizm** - misol tariqasida turli mamlakatlarda teraktlarni amalga oshirgan quyidagi tashkilotlarni qayd etish mumkin: Yaponiyada Aum Sinrikyo, Irlandiyada IRA, Isroilda XAMAS va hk.¹⁴

Ta'sir ko'rsatish metodlariga ko'ra tasnifi.

Jismoniy zo'rvonlikka yo'naltirilgan terrorizm. YA'ni - ayrim shaxslar yoki butun bir guruhlarining hayotiga tajovuz qilish, ularga jismonan shikast etkazish, erkinligini cheklash;

Moddiy ob'ektlarni yakson qilish maqsadidagi terrorizm - davlat, jamoatchilik yoki xususiy shaxslarlarga tegishli binolarni ataylab yoqib yuborish yoki buzib tashlash;

Ruhii-psixologik metodlar qo'llaniladigan terrorizm - turli tahdidlar, shantaj, kuchini ko'rsatish, ultimatumli talablarni o'rta olib chiqish, odamlar orasida vahima uyg'touvchi shov-shuvlarni tarqatish va hk.

Umumiy tipologiyaga ko'ra terrorizm turlari-xalqaro, ichki siyosiy, umumjinoiy xarakterdagi terrorizm.

Xalqaro terrorizm - urush olib borish bilan bog'liq qoidalar, chegaralar, hech qanday urf-odat va an'analarga bo'ysunmaydi.

U xorijiy davlat yoki tashkilot yordami bilan, chet el fuqarolariga, tashkilotlariga yoki mamlakatlariga qarshi amalga oshiriladi.

Ichki siyosiy terrorizm - davlat ichkarisidagi mahalliy fuqarolar tomonidan amalga oshiriladi.

Shu mamlakatdagi mavjud hukumat yoki qandaydir bir siyosiy guruhga qarshi yo'naltiriladi.

Ichki siyosiy terrorizmga ko'zga ko'ringan, taniqlik siyosiy va jamoat arboblari nisbatan uyushtirilgan suiqaatlarni misol sifatida keltirish mumkin. Bular - Aleksandr Men, Galina Starovoytova.

Umumjinoiy xarakterdagi terrorizm - odamlarni o'ldirish, tan jarohati etkazish, zo'rvonlik qilish, begunoh insonlarni garovga olish bilan shug'ullanuvchi tashkilot va guruhlarini tuzishga qaratiladi.

Shuningdek, bu tashkilotlar, odamlarning erkinligini cheklaydi, shaxs nafsoniyatini erga uradi, turli jismoniy qiynoqlarga soladi va hk.

Sub'ektlarning g'oyaviy jihatdan tarqalgan asosiy yo'nalishlari: Millatchi (natsionalistik) guruhlar - o'z davlati yoki avtonomiyasiga ega bo'lishga harakat qiladilar. Bu masalaga ko'pchilikning e'tiborini qaratadilar. Ayrimlari ham siyosiy, ham natsionalistik maqsadlarni ko'zlaydilar.

Diniy guruhlar - o'z faoliyatini boshqa dindagilarga qarshi kurashga

¹⁴ Беруний Алимов, филология фанлари бўйича фалсафа доктори, PhD

yo'naltiradilar. Bunga misol tariqasida Irlandiya terroristik guruhini keltirish mumkin. Ular katoliklardan tashkil qilingan bo'lib, go'yoki o'zlarini kamsitilgan qilib, boshqalardan o'ch olish payida yurishadi. Shu sababdan ular barcha teraktlarni protestantlar va Britaniya hukumatiga qarshi amalga oshiradilar.

Birinchidan, ushbu guruh a'zolari o'zlarining siyosiy maqsadi - Irlandiya va Shimoliy Irlandiyani birlashtirish masalasini o'rta qo'yadilar.

Ikkinchidan, ular Shimoliy Irlandiyaning Buyuk Britaniya tarkibidan chiqishini talab qiladilar.

Uchinchidan, diniy g'oya uchun - protestantlarning ustunligiga qarshi kurash olib boradilar.

Ko'rinib turibdiki, bunday diniy guruhlar ham siyosiy, ham millatchilarga xos jihatlarni o'zida mujassam etgan.

Ekologik muammolarni hal etishga yo'naltirilgan guruhlar.

Umuman olganda ularni bevosita terroristlar qatoriga qo'shish qiyin. Biroq ayrim holatlarda ushbu guruh vakillari e'tibor jalb etish uchun terroristik metodlardan ham foydalanadilar. Masalan, ular yadroviy ob'ektlar, gidroelektrostansiyalar va boshqa shu kabi inshootlarni ishdan chiqarishga urinishlari mumkin.

Yollanma guruhlar. Hozirgi paytda dunyoning istalgan burchagiga katta pul evaziga jangari etkazib beradigan "verbovkachi" tashkilotlar talaygina. Masalan - fransuz milliy legioni. Ular jahonning deyarli barcha davlatlarida faoliyat olib boradilar. Jumladan MDH davlatlari va Rossiyada ham¹⁵.

Yuqorida sanab o'tilgandan tashqari boshqa ko'rinishdagi teraktlar ham borki, ularni chuqur o'rganish alohida vaqt talab etadi.

Harbiy sohada milliy xavfsizlikka bo'lgan asosiy tahdidlar bo'yicha: Harbiy sohada milliy xavfsizlikka bo'lgan asosiy tahdidlar quyidagilardan iborat. O'zbekiston Respublikasining mudofaa sohasidagi siyosati bo'yicha:

narkotrafik, qurol-yarog', o'q-dori, zaharli va portlovchi moddalar, qo'poruvchilik-terrorchilik faoliyatini amalga oshirish uchun foydalaniladigan boshqa vositalar kontrabandasi bilan bog'liq transchegaraviy va xalqaro uyushgan jinoiy faoliyat;

O'zbekiston Respublikasi tinchliksevar siyosatni olib borar ekan, harbiy mojarolarning oldini olishda faol ishtirok etishni ustuvor vazifalardan biri deb hisoblaydi.

v) **xalqaro darajada.** O'zbekiston Respublikasi harbiy xavfsizlikni ta'minlashga bo'lgan o'z huquqini amalga oshirar ekan, o'z Qurolli Kuchlarini:

ekstremizm va xalqaro terrorizm ko'rinishlarining oldini olish va ularga chek qo'yish; harbiy sohada milliy xavfsizlikka tahdid soluvchi ekstremizm, terrorizm va boshqa g'ayriqonuniy ko'rinishlarga qarshi kurashish buyicha amaliy ishlar olib

¹⁵ Бeруний Алимoв, филология фанлари буйича фалсафа доктори, PhD

borilishi ko'rsatib o'tilgan¹⁶.

Umumiy xulosa.

So'nggi vaqtlarda Markaziy Osiyodan chet ellarga ishlash uchun ketgan ayrim fuqarolar turli yot oqimlar, diniy va terroristik oqimlar ta'siriga tushib, jangarilar tayyorlash dala lagerlaridan tayyorgarlikdan o'tgan holda, Suriyadan o'z mamlakatlariga suqilib kirib olib pinhona fitna chiqarishga harakat qilmoqdalar. Vaziyatning bunday tahlikali o'zgarib borishi respublikamizda barcha jonkuyar fuqarolaridan hushyorlik va ogohlikni keskin oshirishlarini taqozo etadi.

Yuqoridagilar, quyidagi takliflarni shakllantirishga imkon berdi.

Birinchidan, doimiy ravishda mamlakatimizda tinchlikni saqlash, xushyorlik va ogohlikni ta'minlash bo'yicha xushyorlikni saqlash talab qilinadi. Har bir oilada tinchlik-osoyishtalik bo'lsa, qishloq, mahalla, shahar, viloyat va nihoyat mamlakatda osoyishtalik bo'ladi, yurt ravnaq topadi. Farzandlarimizning ilmiy saviyalari, kasbu-xunarlarini bilan axloqiy fazilatlarini ham o'stirib borishimiz va boshqa hech qanday ma'naviy bo'shliq bo'lmasligi kerak. Yosh avlodning turli yot oqimlar ta'siriga tushib qolishini oldini olish to'g'risida g'amxo'rlik faqat hukumatimiz yoki ta'lim muassasalarining vazifasi emas, balki har bir ota-onaning ham muhim burchlaridan biridir.

Ikkinchidan, biz harbiy xizmatchilar tomonidan doimiy ravishda maxalliy o'zini boshqarish va jamoat tashkilaotlari bilan birgalikda yuqorida ko'rsatib o'tilgan holatlarni oldini olish bo'yicha, "Vatanga, ota-onaga muxabbat" mavzularida adashgan fuqarolar misolida amaliy-ko'rgazmali tadbirlarni amalga oshirish;

Uchinchidan, har yili 21- avgust kunini mamlakatimizdagi har bir vazirliklar aynikasa Maktabgacha va maktab ta'limi hamda Oliy ta'lim vazirligi va ularning xududiy idoralari va tashkilotlarni qamrab olgan holda, **"21-avgust Terrorizm – insoniyat tinchligi va farovonligiga raxna soluvchi qabih illat"** mavzusida nazariy va amaliy tadbirlarni o'tkazish va har bir insonni qalbida hamda ongida terrorizm va ekstremizmga qarshi immunitetni rivojlantirish bo'yicha tushuntirish ishlarni tashkillashtirish, shuningdek barcha ommaviy telekanallarda, ijtimoiy tarmoqlarda namoyish etish taklif etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. O'zbekiston Respublikasining 2000 yil 15 dekabrda 167-II-son "Terrorizmga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining 2018 yil 30 iyuldagi O'RQ-489-son "Ekstremizmga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni, 5 bob 23 modda, (*Qonunchilik palatasi tomonidan 2018 yil 12 iyunda qabul qilingan Senat tomonidan 2018 yil 28 iyunda ma'qullangan*)

¹⁶ Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 9 январь, ЎРҚ-458-сон "Ўзбекистон Республикасининг Мудофаа доктринаси тўғрисида", Қонуни

3. Ekstremizmning salbiy oqibatlari, Dilnoma,yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar, dilmoma.uz, 25.07.2022 yil. Dilrabo Kuryazova
4. Ekstremizm va terrorizm - havfli illat. Dilnoma,yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar, dilmoma.uz,07.08.2022 yil, Dilrabo Kuryazova.
5. Karimov I. A., O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari, Terrorizm, 1997;
6. Karimov I. A., Terrorizm xavfi to‘g‘risida, Terrorizm, 2001; Karimov I., Vatanimizning tinchligi va xavfsizligi o‘z kuch-qudratimizga, xalqimizning hamjihatligi va bukilmas irodasiga bog‘liq. Terrorizm, 2004;
7. Alisher Murodov O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi magistratura tinglovchisi E-mail: alishermurodov857@gmail.com
8. “Diniy ekstremizm va terrorizm - jamiyat taraqqiyotiga tahdid” O‘zbekiston Respublikasi Din ishlari bo‘yicha davlat qo‘mitasi O‘.Hasanboev Dilnoma,yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar 14.06.2022 yil dilmoma.uz,
9. “Diniy ekstremizm va terrorizm - jamiyat taraqqiyotiga tahdid”. Yangiariq tumani bosh imom-xatib R.Otajonov
- 10.“Diniy ekstremizm va terrorizm yoshlar kelajagiga tahdid”,.Dilnoma, yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar. Imom Buxoriy xalqaro markazi direktor o‘rinbosari Baxtiyor Turaev Dilnoma,yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar 14.06.2022 yil dilmoma.uz.
- 11.“Terrorizmga qarshi kurashishda jamoatchilik nazorati”, Dilrabo Kuryazova Dilnoma,yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar, dilmoma.uz 03.06.2022 yil
- 12.“Terrorizmga qarshi kurashishda huquqiy asos”, Dilrabo Kuryazova Dilnoma,yangiliklar taxlil tanqid va muloxazalar, dilmoma.uz.12.07.2022 yil
- 13.“Shanxay Konvensiyasi terrorizm, separatizm va ekstremizmga qarshi kurash to‘g‘risida”, 15.06.2001 yil. 3-band, 1-qism, 1-modda.
- 14.Birinchi Prezident I.A.Karimov, O‘zbekiston Respublikasi Mustaqilligining yigirma to‘rt yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimda nutqi.
- 15.O‘zbekiston Respublikasi PF-27-son “O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi Konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirishi chora tadbirlari to‘g‘risida”gi 2021 yil 29 noyabr kungi Farmoni.
- 16.O‘zbekiston Respublikasi “Milliy xavfsizlik konsepsiyasi to‘g‘risida”gi Qonuni 467-I-son 29.08.1997 y.
- 17.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 1 iyuldagi PF-6255-son “O‘zbekiston Respublikasining Ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish bo‘yicha 2021-2026 yillarga mo‘ljallangan Milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” [Farmoni](#).
- 18.O‘zbekiston Respublikasining 2018 yil 9 yanvar, O‘RQ-458-son “O‘zbekiston Respublikasining Mudofaa doktrinasi to‘g‘risida” Qonuni Qonunchilik palatasi

tomonidan 2017 yil 18 dekabrda qabul qilingan, Senat tomonidan 2017 yil 20 dekabrda ma'qullangan.

19. **Mavzuga ixtisoslashgan chet davlatlarning asosiy elektron saytlari:**
www.transparency.org; www.antiterror.ru; www.lenta.ru; centralasia.ru; www.odkb-csto.org; www.expert.ru; www.un.org; www.fsb.ru; www.izvestia.ru; gazeta.uz